

коммуникация: понятие, символическое содержание // Личность. Культура. Общество. 2001. С. 193–208.

6. Информационные и коммуникационные технологии в подготовке преподавателей. Руководство по планированию. ЮНЕСКО. (Препринт Института новых технологий (Россия)). 12005. 1285 с.

7. Кан-Калик В. А. Основы профессионально-педагогического общения. Грозный, 1979. 138 с.

8. Кайбияйнен А. А. Формирование коммуникативно-речевого компонента деятельности преподавателей вузов // Сборник методик диагностики педагогического мастерства и профессиональной компетентности учителя. Новокузнецк, 2001. С. 47–55.

9. Мерлин В. С. Структура личности: характер, способности, самосознание [учебное пособие]. Пермь: ПГПИ, 1990. 110 с.

10. Мишенина Г. В. Информационная культура личности и профессионализм педагога / Г. В. Мишенина (электронный ресурс) <http://ito.edu.ru/2006/Rostov/II/6/II-6-3.html/>

REFERENCES

1. Abul'hanova-Slavskaja, E. A. (1991). *Strategija zhizni* [Life strategy]. Moscow.

2. Bratchenko, S. L. (1997). *Mezhlichnostnyj dialog i ego osnovnye atributy*. [Interpersonal dialogue and its main attributes].

3. Gur'e, L. I. (2001). *Sostav i struktura professional'noj kompetentnosti prepodavatelya vuzov*. [The composition and structure of university lecturer's professional competence]. Novokuzneck.

4. Zhadlak, M. I., Morze, N. V., Rams'kij, Ju. S. (1995). *Osnovi informatiki jak odna z vagonih skladovih sistem navchal'nih predmetiv zagal'noosvitn'oi shkoli*. [Fundamentals of information technology as one of important elements of system of comprehensive school disciplines]. Kyiv.

5. Ikonnikova, N. K. (2001). *Social'naja komunikacija: ponjatje, simvolicheskoje soderzhanie*. [Social communication: concept, symbolic content].

6. *Informacionnye i kommunikacionnye tehnologii v podgotovke prepodavatelej. Rukovodstvo po planirovaniju*. [Information and communication technologies in training teachers. A guide on planning].

7. Kan-Kalik, V. A. (1979). *Osnovy professional'no-pedagogicheskogo obshhenija* [Fundamentals of professional and pedagogical communication]. Groznyj.

8. Kajibajnen, A. A. (2001). *Formirovanie kommunikativno-rechevogo komponenta dejatel'nosti prepodavatelej vuzov*. [Fundamentals of professional and pedagogical communication]. Novokuzneck.

9. Merlin, V. S. (1990). *Struktura lichnosti: harakter, sposobnosti, samosoznanie*. [Personality structure: character, abilities, self-awareness]. Perm'.

10. Mishenina, G. V. *Informacionnaja kul'tura lichnosti i professionalism pedagoga*. [Personality information culture and professionalism of teacher].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДАНИЛОВ Сергій Олександрович — здобувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми соціально-професійного розвитку особистості.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DANYLOV Serhii Oleksandrovych – Aspirant of the Department of Pedagogy and Management of Education of the Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: problems of socio-professional development of personality.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2021 р.

УДК 174.7:378.014.61

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-204-208

ДОРОЖКО Анастасія Олександрівна –

аспірантка кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-6329-5246>

e-mail: anastashaadorozhkina@gmail.com

СТАН І ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПРИЧИНИ ЇЇ ПОРУШЕННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сьогодні проблема академічної доброчесності стоїть досить гостро. У закладах вищої освіти питанням прищеплення фундаментальних цінностей академічної доброчесності стала приділятися велика увага. У зв'язку з цим став необхідним аналіз стану академічної доброчесності. У широкому контексті український термін

«академічна доброчесність» позначає семантичну кількість слів-складників, а саме: «академічна», «добро» і «чесність».

В англomовному контексті, звідки й пішов термін, в освітній галузі використовується термін «academic integrity», який при дослівному прямому перекладі означає «академічна цілісність», а при сенсовому означає «академічна сумління»,

«академічна чесність».

Відповідна термінологія в українському науковому дискурсі лише формується, і різні вчені використовуються різні трактування. Змістове наповнення терміна складається із сукупності, визначеної відповідно законів, постанов, норм і правил, які мають дотримуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання, здійснення наукової діяльності з метою їхнього покращення, а також забезпечення довіри до отриманих результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, одним із перших нормативних документів щодо академічної доброчесності ще у 1999 році став документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності» за редакцією Т. Фішмана Міжнародного центру академічної доброчесності на базі Ратлендського інституту етики, Університету Клемсон (Південна Кароліна), який згодом вийшов у другій редакції та був перекладений на багато мов світу. Українські дослідники також почали вивчати це складне нове поняття.

Академічна доброчесність забезпечує довіру суспільства до авторитету сучасної науки на всіх її рівнях, включаючи як самий процес дослідження, так й отримання результатів. На думку дослідників, порушення академічної доброчесності – це некоректні дії з боку будь-якого учасника освітнього процесу [1].

Багато уваги у сучасних працях приділяється питанню плагіату [4] і його запобігання. Прикладами несумлінного ставлення в науковій галузі дослідники [2; 6; 7] визначають як самий плагіат, так і самоплагіат, шахрайство на іспитах або підсумкових атестаціях, змова, оплата третій стороні за виконання наукової роботи, фальсифікація даних в дослідженні, недобросовісна наукова поведінка. Безумовно, всі перераховані приклади недобросовісної наукової поведінки в науково-освітньої діяльності підривають авторитет сучасної науки. У дослідженнях підкреслюється, що плагіат є найбільш серйозними порушеннями академічної доброчесності в науці, так як при цьому страждає сама наукова ідея оригінального дослідження.

Мета статті – з'ясування сучасного стану академічної доброчесності, подання переліку її основних принципів, причин їх порушень, пропонування шляхів боротьби з порушеннями, а також означення сутності плагіату.

Виклад основного матеріалу дослідження. Академічну доброчесність прийнято розглядати як відданість

академічної спільноти шести основоположним цінностям, серед яких: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, відвага.

Проаналізуємо, яким чином порушуються ці основні цінності. До порушень можна віднести списування (тобто використання тексту автора, без посилання на його роботу); підробка (фальсифікація тексту); навіть причетність до здійснення академічної недоброчесності; плагіат (запозичення ідеї або тексту іншої особи і представлення їх як своїх власних); обман (надання завідомо неправдивої інформації про результати наукової діяльності), як-от придбання у третіх осіб результатів наукової діяльності та презентація їх як власних досягнень (курсіві, дипломні роботи, тези, статті, дисертації тощо).

Безумовно, за академічну недоброчесність особа має бути притягнута до академічної відповідальності. Однак в даному питанні слід чітко розмежувати санкції щодо науково-педагогічних, педагогічних та наукових працівників, а також щодо здобувачів вищої освіти.

Академічна відповідальність науково-педагогічних, педагогічних, наукових працівників, у відношенні до яких є докази академічної недоброчесності, може полягати в наступному: відмова в присудженні наукових ступенів і присвоєнні вчених звань; анулювання присуджених наукових ступенів або присвоєних вчених звань; заборона на участь у роботі певних органів або займати відповідні посади.

Академічна відповідальність щодо здобувачів вищої освіти, у відношенні до яких є докази академічної недоброчесності, може полягати в наступному: складання ними повторного оцінювання (контроль, залік, іспит); втрата академічної стипендії; відрахування із закладу вищої освіти.

Беззаперечно, у науковому просторі пильна увага має приділятися питанням плагіату. Під терміном «плагіат» прийнято розуміти крадіжку наукових ідей, присвоєння чужих результатів дослідження або використання текстів без коректного зазначення джерела запозичення.

Безумовно, плагіат є неправомірною науковою поведінкою в освітній галузі. До форм неправомірної наукової поведінки можна віднести: науковий плагіат, підтасовування наукових відомостей, продукування псевдонаукових продуктів.

Категорію наукового плагіату дослідники [9] розкладають на категорії очевидного і неочвидного наукового плагіату, коли для розгляду цього питання потрібна обов'язкова

участь експерта. Поняття очевидного наукового плагіату об'єднує такі категорії: 1) привласнення авторства елементів чужого наукового тексту в частині, що стосується його форми, в своєму тексті; 2) запозичення елементів чужого наукового тексту з використанням правил наукового цитування (зазначенням автора, назви і джерела тексту), частка якого, наприклад, за обсягом перевищує 50% загального обсягу власного тексту; 3) запозичення елементів власного наукового тексту (самоплагіат), частка якого, наприклад, за обсягом перевищує 70% загального обсягу нового власного тексту.

Категорія неочевидного наукового плагіату включає в себе наступні види запозичень: 1) частковий самоплагіат; 2) мозаїчний плагіат; 3) перефразування (рерайтинг); 4) плагіат за участю «авторів-привидів» [9].

Коло наших наукових інтересів стосується академічної доброчесності й питань плагіату магістрів, оскільки саме вони тісно стикаються з цими поняттями під час написання дипломної магістерської роботи. Не викликає сумніву, що формувати у студентів академічну доброчесність необхідно з першого курсу при написанні тез, невеличких оригінальних наукових розвідок. Проте саме при написанні дипломного магістерського дослідження студенти й відчують на собі, що таке академічна доброчесність чи недоброчесність, плагіат.

На наш погляд, подолання проблеми плагіату серед студентів залежить від прищеплення звички самоперевірки власних наукових робіт самими студентами та обов'язкової тотальної (а не фрагментарної) перевірки їхніх робіт у межах закладу вищої освіти.

Безперечно, заклади вищої освіти шукають шляхи покарання здобувачів вищої освіти за академічну недоброчесність. Як ми вже згадували, для здобувача вищої освіти це може бути зняття з розгляду дипломної роботи, а також відрахування із закладу вищої освіти.

Задля запобігання плагіату, на наш погляд, важливим є формування академічної доброчесності як професійної компетенції [2; 3], прищеплення поваги до принципів академічної доброчесності на рівні закладу вищої освіти. Не викликає сумніву, що боротьба з плагіатом у наукових роботах бакалаврів, магістрів, аспірантів повинна мати стратегію, тактику, технологію, практичні рекомендації, шляхи реалізації [7].

На наш погляд, одним із простих і дієвих механізмів має стати звичка здобувачів вищої освіти самостійно перевіряти онлайн тексти

власних рукописів на оригінальність. Наприклад, найбільш поширеними онлайн програмами для самоперевірки англійських рукописів є сервіси Grammarly (<https://www.grammarly.com/1>), iThenticate (<https://www.ithenticate.com/>), Blackboard SafeAssign (<https://www.blackboard.com/teaching-learning/learning-management/safe-assign>).

Також можна використовувати промо чи демо версії з україномовним контентом, як-то програми «Unicheck» (<https://unicheck.com/>), «AntiPlagiat» (<http://www.antiplagiat.ru>), «Plagiat.pl» (<https://plagiat.pl/>), <https://strikeplagiarism.com/uk/>).

Майже всі національні заклади вищої освіти сьогодні використовують онлайн програми задля запобігання плагіату, уникнення крадіжки у наукових працях [6]. Безперечно, академічна доброчесність свідчить про академічну культуру здобувача, а плагіат перешкоджає чесному, відповідальному науковому процесу, народженню нових наукових ідей.

У зв'язку з цим заклади вищої освіти з метою боротьби з порушенням принципів академічної доброчесності мають працювати над формуванням академічної культури, прищеплювати принципи академічної доброчесності своїм студентам.

Безперечно, сучасна наука вимагає глобального і всебічного підходу до боротьби з плагіатом, при цьому формування академічної доброчесності має бути, перш за все, у самих учених, викладачів, рецензентів, редакторів, експертів з питань науки, досвід яких буде служити прикладом студентам, магістрам, аспірантам [5].

На нашу думку, формування академічної доброчесності необхідно починати якомога раніше. У закладі вищої освіти має проводитися систематична, пояснювальна, профілактична робота протягом всього періоду наукової діяльності студентів. Спокуса студентів досягти мети «за будь-яку ціну» є, але випадки плагіату мають бути оприлюднені задля їх неповторення, бо «заплямовану» репутацію студенту значно складніше відновити.

У зв'язку з цим хотілося б відзначити важливість і відповідальність професорсько-викладацького складу за правильне подання і представлення результатів роботи молодих науковців – бакалаврів, магістрів, аспірантів. Перспективним засобом боротьби з плагіатом, на нашу думку [9; 10], є написання ними різного роду унікальних мікропроектів, невеликих авторських есе, міждисциплінарних завдань, а також різноманітних ситуативно-аналітичних робіт.

При цьому кожна робота має бути перевірена як самим здобувачем вищої освіти, так і науковим керівником, самою установою.

Це дозволить студентам навчитися самостійно аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, класифікувати різноманітну наукову інформацію, що дасть можливість отримати цінний досвід наукової роботи, наслідуючи принципи академічної доброчесності. Також важливу роль у формуванні академічної доброчесності, на наш погляд, будуть мати навчальні модулі чи самі дисципліни, спрямовані на популяризацію, розповсюдження і прищеплення принципів академічної доброчесності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Безперечно, формування академічної доброчесності є необхідним для здобувачів вищої освіти. Сучасним молодим науковцям необхідно прищеплювати основні принципи академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, відвага. Безумовно, плагіат є серйозним порушенням принципів академічної доброчесності. Сприяння академічній доброчесності й боротьба з плагіатом мають відбуватися на рівні закладу вищої освіти, викладачів, самих студентів. Така робота повинна бути системною, мати стратегію, технологію, шляхи реалізації на всіх рівнях науково-освітнього процесу. Доцільним є ведення масової, роз'яснювальної, профілактичної роботи в кожному закладі вищої освіти, прищеплення принципів академічної доброчесності, проведення спеціальних занять щодо запобігання плагіату, робота з програмами самоперевірки текстів, організація начальних модулів. Доречним також є розуміння причин, які підштовхують до порушення академічної доброчесності, методів, видів усунення цих причин, а також роз'яснення студентам можливих наслідків таких порушень.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі вважаємо ретельне дослідження онлайн програм для самоперевірки рукописів на оригінальність задля запобігання плагіату.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Anderson, M. S., Shaw, M. A., Steneck, N. H., Konkle, E., Kamata, T. (2013). Research integrity and misconduct in the academic profession. In: *Higher education: handbook of theory and research*. Paulsen M.B., editor. New York: McGraw-Hill: 217–261. https://doi.org/10.1007/978-94-007-5836-0_5
2. Habibzadeh, F., Shashok, K. (2011). Plagiarism in scientific writing: words or ideas? *Croat Med J.* 52(4):576–577. doi:10.3325/cmj.2011.52.576.
3. Juyal, D., Thawani, V., Thaledi, S. (2015). Rise of academic plagiarism in India: reasons,

solutions and resolution. *Lung India.* 32(5):542–543. doi: 10.4103/0970-2113.164151

4. Masic, I. (2014). Plagiarism in scientific research and publications and how to prevent it. *Mater Sociomed.* 26(2):141–146. doi: 10.5455/msm.2014.26.141-146

5. Sharma, O. P. (2015). Ethics in Science. *Indian J Microbiol.* 55(3):341–344. <https://doi.org/10.1007/s12088-015-0532-x>

6. Tucci, V., Galwankar, S. (2011). JETS policy on plagiarism and academic dishonesty. *J Emerg Trauma Shock.* 4(1):3–6. DOI: 10.4103/0974-2700.76818

7. Wong, S. S., Lim, S. W., Quinlan, K. M. (2016). Integrity in and beyond contemporary higher education: what does it mean to university students? *Front Psychol.* 7:1094. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01094>.

8. Бывальцев В. А., Степанов И. А., Бельх Е. Г., Калинин А. А., Бардонова Л. А. Плагіат и академическая добросовестность в науке. *Вестник РАО.* 2017. №4. <https://cyberleninka.ru/article/n/plagiat-i-akademicheskaya-dobrosovestnost-v-nauke>.

9. Дорошко А. О. Поняття академічного плагіату у вищій педагогічній освіті. *Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 02.03 – 09.04.2020).* Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. Варшава, 2020. С. 60–63.

10. Дорошко А. О. Академічна доброчесність як запорука якісного освітньо-наукового процесу. *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Ціннісні орієнтири в мистецькому просторі – індивід і соціальний контекст»,* Харків, 2020. с. 30–31. http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zarlit%26slov_mov/Tsinnisni%20oriientyry_Zbirka%20tez_2020.pdf

REFERENCES

1. Anderson, M. S., Shaw, M. A., Steneck, N. H., Konkle, E., Kamata, T. (2013). *Chesnist' doslidnyts'koy diyal'nosti ta porushennya povedinky v akademichniy profesiyi.* [Research integrity and misconduct in the academic profession]. New York.
2. Habibzadeh, F., Shashok, K. (2011). *Plahiat u naukovomu pys'mi: slova chy ideyi?* [Plagiarism in scientific writing: words or ideas?].
3. Juyal, D., Thawani, V., Thaledi, S. (2015). *Pidvyshchennya akademichnoho plahiatu v Indiyi: prychyny, rishennya ta vyrishennya.* [Rise of academic plagiarism in India: reasons, solutions and resolution]. *Lung India.*
4. Masic, I. (2014). *Plahiat u naukovykh doslidzhennyakh ta publikatsiyakh ta sposoby zapobihannya ts'omu.* [Plagiarism in scientific research and publications and how to prevent it].
5. Sharma, O. P. (2015). *Etyka v nauksi.* [Ethics in Science].
6. Tucci, V., Galwankar, S. (2011). *Polityka JETS shchodo plahiatu ta akademichnoyi nechesnosti.* *J Shvydkyy travmatychnyy shok.* [JETS policy on

plagiarism and academic dishonesty. *J Emerg Trauma Shock*].

7. Wong, S. S., Lim, S. W., Quinlan, K. M. (2016). *Dobrochesnist' u suchasniy vyshchiiy osviti ta za yiyi mezhamy: shcho tse oznachaye dlya studentiv universytetiv*. [Integrity in and beyond contemporary higher education: what does it mean to university students?].

8. Byvaltsev, V. A., Stepanov, Y. A., Belykh, E. H., Kalynyn, A. A., Bardanova, L. A. (2017). *Plahyat u akademycheskaia dobrosovestnost v nauke*. [Plagiarism and academic integrity in science].

9. Dorozhko, A. O. (2020). *Poniattia akademichnogo plahiatu u vyshchiiy pedahohichnii osviti*. [The concept of academic plagiarism in higher pedagogical education]. Varshava,

190. Dorozhko, A. O. (2020). *Akademichna dobrochesnist yak zaporuka yakisnoho osvitno-naukovoho protsesu*. [Academic integrity as a guarantee of quality educational and scientific process]. Kharkiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ДОРОЖКО Анастасія Олександрівна – аспірантка кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Наукові інтереси: формування академічної доброчесності магістрів, запобігання плагіату, культура академічної доброчесності, здобувачі закладів вищої педагогічної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

DOROZHKO Anastasiia Oleksandrivna – a Postgraduate Student at the Department of Pedagogy in H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: are masters' academic integrity development, plagiarism prevention, culture of masters' academic integrity.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2021 р.

УДК 378.1 + 374.28(09)

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-194-208-213

КАЙДА Надія Олександрівна –

викладач кафедри іноземної філології та перекладу

Київського національного торговельно-економічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7702-660X>

e-mail: kaida.nadiya@ukr.net

ПАСИК-КОСАРЕВА Наталія Олександрівна –

викладач кафедри іноземної філології та перекладу

Київського національного торговельно-економічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0131-7128>

e-mail: natalipasyk@gmail.com

РОЗУМ Антоніна Петрівна –

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу

Київського національного торговельно-економічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0815-9676>

e-mail: Antoninarozum200@gmail.com

**МЕТОДИЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ЗВО
ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ:
ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Нагальні освітні проблеми, викликані тенденціями розвитку сучасного українського суспільства, глобалізаційно-інтеграційними світовими процесами, соціально-економічними змінами в Україні, входженням України в єдиний освітній простір Європи, потребують нового типу викладача, в якому гармонійно поєднані особистісні та професійні якості.

Модернізація й реорганізація національної системи вищої освіти потребує викладачів, які мають глибокі професійні, методичні знання, високий рівень сформованості методичної культури, як системоутворюючої основи професійно-

педагогічної культури викладача ЗВО. В сучасних умовах необхідні викладачі, які мають активну професійну позицію та творчий стиль діяльності; спроможні до опанування засобів інноваційних підходів викладання і подальшого їх використання у здійсненні своєї методичної діяльності. Все це актуалізує проблему формування методичної культури викладача ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дана проблема багатогранна і багатоаспектна, тому для нашого дослідження необхідним є аналіз й узагальнення наукових праць, в яких порушується питання методологічних підходів щодо професійно-педагогічної культури, професійно-